



Marie Vaňková při práci. Fota z archivu autorky

Výrobci krojů na Slovácku 91.

Romana Habartová

Velké Němčice leží nedaleko Hustopečí. My v tomto městysu, konkrétně ve zdejší Brněnské ulici, pomyslně navštívíme Marii Vaňkovou, roz. Bindrovou (8. 3. 1968, Moravský Krumlov), pocházející z Křepic u Znojma. Právě tam ji a další tři sourozence vychovávali její rodiče Jiří a Anna Bindrovi.

Paní Vaňková v našem nedávném rozhovoru srdečně a otevřeně zavzpomínala: „K velké škodě naší rodice už nejsou mezi námi. Vedli nás k hlubokému zájmu o tradice a folklor, k úctě k hodnotám, které tvořili naši předkové. Milovali hudbu a lidovou píseň, přivedli nás ke hře na hudební nástroje a ke zpěvu. Tak jsem se naučila hrát na klavír, akordeon, kytaru, v kostele jsem hrávala na varhany a dnes jsem se k nim opět vrátila. S akordeonem jsem zpívala na mnoha rodinných oslavách i slavnostech v obci.“

Marie navštěvovala Základní školu v Mikulovicích (1976–1982). Patřila k premiantům třídy, ale náboženská víra její rodiny jí další studia zkomplikovala. Chtěla navštěvovat textilní průmyslovku v Jihlavě. Nakonec se dostala na gymnázium do Znojma (1982–1986) a poté absolvovala Vysokou školu ekonomickou, Fakultu výrobně ekonomickou (1986–1990). Po studiích se vrátila na Moravu a začala pracovat na jedné z vedoucích pozic v Československé obchodní bance, kde sice byla spokojená, ale práce její očekávání nenaplnila. Výrobě krojů se naplno začala věnovat v roce 1997.

Doplnila: „Po celou dobu svého mládí jsem se věnovala ručním pracím, hlavně šití a vyšívání. Na gymnáziu jsem dokonce dostávala od pana učitele občanské nauky jedničky za

oděvy a modely, které jsem nosila. Šila jsem v té době i pro své sourozence, kamarády, spolužáky. Tenkrát se nedalo nic sehnat, tak jsem jim šila originály. Na vysoké škole jsme jako studentky na kolejích pořád něco tvořily. (...) A pak při práci v bance jsem se věnovala

aplikacím na oděvy, které si zhotovovaly kolegyňe. Šila a vyšívala jsem kabáty starodávnou plastickou výšivkou.“

Dle vzpomínek paní Vaňkové se lidové kroje v Křepicích a v okolí v době jejího mládí už nenosily. Největším inspiračním zdrojem pro ni byl um a tvorba babičky Marie Ševčíkové, která se naučila vyšívání kroje v rodinné škole v Brně. Rozličné vyšívací dovednosti následně předala své dceři Marii Musilové, která pak veškeré know-how postoupila dál – právě Marii Vaňkové.

Řekla k tomu: „Teta Marie se vyučila krajkářkou a celé roky pracovala v Letovicích ve výrobě krajek, od ní jsem se hodně naučila. A pak to byla babička Marie Bindrová, která s námi bydlela. Byla vyhlášenou vyšíváčkou, uměla šít, plést, háčkovat, zkrátka všechno. Přivedla mě i k práci na šicím stroji, na staré šlapací Bobbině. Už v pěti letech jsem šila, napřed vestoje. Nebavilo mě šít na panenky, proto jsem začala brzy šít oděvní kusy, nejdřív na sebe a rodinné členy.“

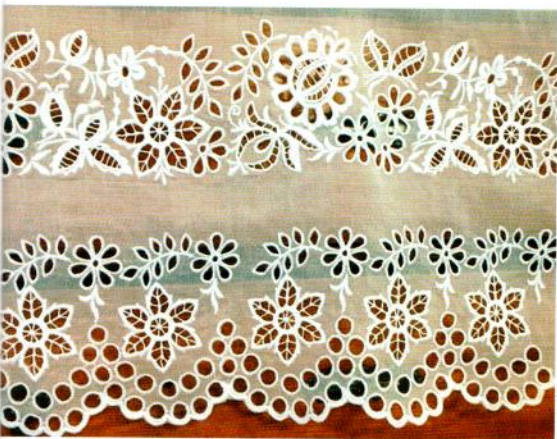
Mezi své učitele řadí Marie Vaňková také rodiče a příbuzné. Její maminka a strýc Josef Fiala, babiččin bratr, spolupracovali s etnografkou Miroslavou Ludvíkovou. Pan Fiala s ní ostatně i studoval, a tak se v obci a okolí v 70. letech 20. století často objevovala v rámci vlastních výzkumů.

„Z její sběratelské činnosti a odborných studií čerpám stále. Setkání s ní mám v živé paměti,“ dodala M. Vaňková a pokračovala: „Nesmím zapomenout ani na paní Valentovou z Rudlic. To byla vynikající švadlena, šila v kuchyni, u toho vychovávala své děti, vnoučata. To bych chtěla taky dělat, říkala jsem si tehdy. Od ní jsem se naučila základním šicím technikám, a hlavně stříhovým konstrukcím.“

Díky kreativnímu rodinnému zázemí tak už v dětství zvládla většinu vyšivkových stehů, z nichž k nejpoužívanějším v její tvorbě patří výšivka plná, křížková, richelieu, dírkové vyšívání, ukončování okrajů zoubkováním, ažury, prolamované výšivky



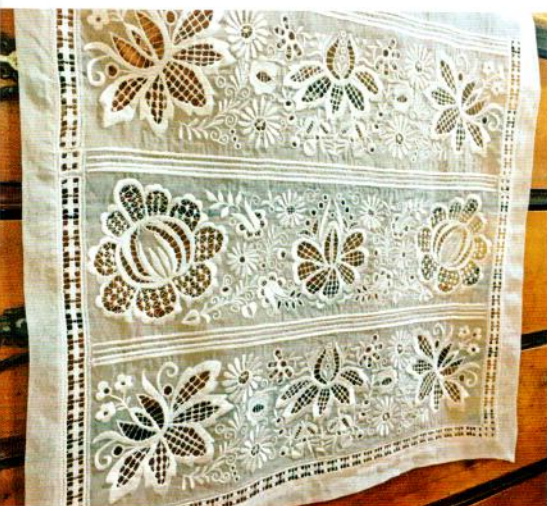
Zástěra z Kyjovska



Rukávy s dírkovou výšivkou z Hovorán

způsobem vytažení nití a následným prošíváním i stahováním nití. Tyto techniky uplatňuje v krojové i civilní tvorbě, často kombinuje práci ruční se strojovou.

Velkou oporou je pro ni manžel Petr Vaněk (1973), s nímž se seznámila v Brně.



Fěrtoch z Podluží

Jako elektroinženýr připravuje své ženě kompletní technické zázemí pro celý výrobní proces. Vzali se v roce 1995 a narodili se jim synové Petr (1996) a Pavel (1999). Přestěhovali se do Velkých Němčic, odkud pocházela Petrova maminka.

Paní Marie dále sdělila: „Na mateřské dovolené jsem se konečně začala naplno věnovat svým koníčkům. Šití, výšivkám a dalším ručním pracím. V Němčicích se nosily a stále se nosí jen kroje z půjčovny. V Brně byla půjčovna krojů. Tam si pro ně lidé jezdili. Já jsem je podle těch původních a také podle starých součástí, které jsem měla od babičky a od rodiny, začala vyšívat. V roce 1997 jsem si zřídila živnostenský list. Lidé měli od začátku o mou práci velký zájem a chtěli kroje nejen kupovat, ale i půjčovat. To byla velká motivace. Tenkrát nebyli nikde v našem okolí žádní výrobci. Manžel mi udělal mezi prvními webové stránky, kde jsem svou práci prezentovala. Tak za mnou začali jezdit lidé odevšad, také krajané z ciziny, nevěděla jsem, co dřív. Pouze ručním vyšíváním ale nebylo možné se uživit. Pracovala jsem ve dne v noci. Manžel mi už tehdy koupil vyšívací stroj, a tak jsem od roku 1998 začala touto formou tvořit

výšivky nejen na kroje. Udělal mi také úpravu tohoto stroje, což na běžných vyšívacích strojích není možné. Je to moje know-how.“

Materiály nakupuje tvůrkyně od domácích výrobců i ze zahraničí. Naše česká nabídka se však během posledních let značně zúžila a kromě firmy Topak a Hedvy se proto jedná převážně o materiály z dovozu. Své technologické postupy a různé nápady, které se jí osvědčily, předává Marie Vaňková manželovi a synům, kteří plní roli technického zázemí rodinné firmy MVstudio. A rovněž si vychovává pokračovatelky. Patří k nim snacha Eliška Vaňková, jež připravuje návrhy výšivek a taktéž vyšívá. I její sestra Anna se v dílně paní Vaňkové už od 12 let učila šít a zvládat řadu ručních prací; pod dohledem ušila dokonce kompletní ženský kyjovský kroj. Do procesu výroby je zasvěcována i druhá snacha Štěpánka Vaňková se svou sestrou Ditou Horákovou, které si postupně osvojují umění šít, vyšívat, škrobit a žehlit krojové kusy.

„Učím a nabízím zhotovování krajek – nitěných, které tvořím podle starých vzorů, vyšívání tylových, na molu, na plátně, dírkové vyšívání, vzdušné krajky. Ke kyjovským krojům vyrábím širokou paličkovanou tzv. kopřivovou krajkou, která vlastně není vůbec paličkovaná, je vyrobena zcela jinak... Využívám totiž vlastní inovátorské postupy. Např. pro výrobu mužských nohavic se složitým šňůrováním jsem vymyslela novou technologii našívání šňůr na stehenní výšivku. Mohu je našívat středem, ze spodní strany, jak potřebuji. Složitě vyšívky nohavic provádím kombinovaně, strojem i ručně. Tyto techniky používám i pro nohavice jihokyjovské a další regiony,“ zdůraznila M. Vaňková.

Zaměřuje se na komplexní krojový sortiment. Krojové součásti dodává jako komplety nebo v podobě jednotlivých kusů, příp. dle požadavků zhotovuje jen výšivku, již poskytuje dalším výrobcům či přímo zákazníkům, kteří si pak kroje dělají sami. Nabízí jim celý servis, náčrty, návody na stříhové konstrukce apod. V poslední době připravuje kroje pro obce a jejich půjčovny, chasy, cimbálové muziky, dechovky i pro soukromé osoby. Jmenujme kupř. dětskou cimbálovou muziku Šatava a soubory Rozmarýnek, Dunajek a Břeclavan. Aktuálně se věnuje výšivkám z Čech a ze Slovenska.

Díky spolupráci s etnografkou Martou Kondrovou ze Slovákého muzea v Uherském Hradišti si osvojila nové techniky vyšívání na kroje právě z tohoto regionu – východního Slovácka. Zhotovovala lidové oděvy pro soubory do Vlčnova, Nivnice, Bánova, Uherského Brodu atd. Na Podluží zase spolupracovala s etnografkou Alenou Káňovou.

Na závěr Marie Vaňková konstatovala: „Praktická zkušenost je ta nejlepší. Mou práci ocenily např. i vyšívачky z Velkých Bílovic, třeba Františka Balounová mi ukázala svoje výšivky a vysvětlovala mi, jak mám vázat kytičky do svazků, namalovat květy, jak barvit a stínovat, jaké stehy používat. Byl to pro mě velký přínos a jsem ráda, že jsou

výrobci, kteří svůj um předávají dál. Nikdy netvrdím, že jsem jednička... Dělán chyb, pokusy, chybami se člověk učí, vymyslím nové postupy. Obdivuji a vážím si práce svých kolegů – dalších výrobců. Jsou pro mě velkou inspirací, známe se. Pokud nemohu přijmout objednávku a vím, že to vyrábějí jinde, kontakt na ně zákazníkovi předávám. A z toho možná vyplyne takové motto mé práce: Přej druhým a bude Ti přáno. Když člověk nezávidí, dočká se požehnání. A tak to bylo vždycky v mém životě. Za to jsem vděčná.“

O kamenech – pazourky

Karel Křivánek

Nevím proč, ale pořád mě ty kameny pronásledují. Jak to, že já, výrazně nížinný člověk, se zabývám tím šutrovím, namísto abych psal oslavné ódy na žirné jihomoravské černozemě? A tak mám dál plnou hlavu obsedantních kamenů. Od té doby, kdy jsem dočetl Štorchovy Lovce mamutů, se neustále pídím po pazourcích. Svými pazoury se na podzim hrabu v brázdách zoraných polí. A nic! Pravda, našel jsem spoustu rezavých hřebíků, nějakou tu podkovu a hrst drobných mincí. Přinášel jsem s pokorou odborníkům úlomky křemenů a rohovce. Domnělé hroty šípů a zbytky kamenné industrie. Ti sečtělí pánové je s gusem házeli do popelnic. Ale nezahořkl jsem.

Až po letech jsem od zručného zpracovatele importovaných pazourkových pecek dostal nevelký hrot pazourkového oštěpu. Půjčil jsem ho komusi a je fuč. Nevadí. Stále věřím, že ještě někdy na nějaký podobný v polích kolem Dolních Věstonic narazím. Zavolám haleluja a skopnu si palec o výrazný oblý křemen. A doufám, že mi ho má drahá pofouká.

Víte, křemeny mám moc rád. Již od dětství se z nich snažím vykřesat jiskry a zapalít jimi suchý troud, aby plamínek vzplál. Kde nic tu nic! Avšak nevzdávám se. A pro zklidnění své duše, skloněn k řece házím placáky žabky. Koneckonců údolní niva je plná dobrého vrhacího materiálu. Stará dobrá Dyje ho od svých dvou prameníšť přináší velké množství. Žádné drsné balvan, už jen oblázky a písek...

Koukám, co to šustí v rákosí? To se pes Bertík vrátil z průzkumu. Uf! To mi spadl kámen ze srdce.